

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
etunimi.sukunimi@pirha.fi
pirha.fi

Lausunto
28.8.2025

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunnan lausunto vuoden 2026 talousarvion tavoite-esityksistä

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunta kiittää mahdollisuudesta lausua Pirkanmaan hyvinvointialueen vuoden 2026 talousarviotavoitteista. Valiokunta haluaa kiinnittää yleisesti aluehallituksen huomiota asetetuissa tavoitteissa konkreettisuuden puutteeseen ja epätasällisyyteen. Tämä vaikeuttaa tavoitteisiin pyrkimistä ja niiden seuranta. Valiokunta esittää, että tavoitteiden tulee olla aina, tai lähes aina, mitattavia.

Yksityiskohtaisemmin haluamme lausua esitetyistä tavoitteista seuraavasti:

Järjestämisen tavoitteista

I Parannamme saatavuutta ja yhdenvertaisuutta palveluissa

1. Avovastaanottojen määrässä tavoitellaan alle 14 vuorokauden määräaikaan 90 %:sti. Aluevaltuuston kokouksessa 9.6.2025 kiinnitettiin huomiota tämän tavoitteen seurantamittarin laskentatavan puutteisiin tai jopa virheellisyyksiin. Ne tulee korjata tulevaa seuranta varten valtuustokeskustelussa esiin käydyn mukaisesti.

Tuoreen Eurostatin tilastojen mukaan Suomessa on Euroopan toiseksi heikointa pääsy lääkärin vastaanotolle silloin, kun ihminen sitä tarvitsee. Tämän ongelman ratkaisemiseen Pirkanmaan hyvinvointialueen tulee kiinnittää omalta osaltaan vahvasti huomiota.

2. Valiokunta kannattaa yhteisöllisen asumisen tarjonnan lisäämistä. Se ei voi kuitenkaan tapahtua ympärivuorokautista palveluasumista vähentämällä. Tällä hetkellä suurin tarve on ympärivuorokautisen palveluasumisen paikoista, joita moni joutuu odottamaan jopa sairaalassa, vaikka heillä ei enää ole tarvetta sairaalahoidolle. Myös kotihoidon

asiakkaista moni tarvitsisi todellisuudessa ympärivuorokautista hoivaa. Varsinkin, kun laitosasumisessa on edelleen muutama sata ikääntyneitä henkilöitä, joille ei liene todennäköistä sijoittua yhteisölliseen asumiseen. On huomattava myös THL:n ylläpitämän, valtakunnallisen, muutaman vuoden takaisen RAI-mittariyhteenvedon vanhentuminen/vääristyminen. Tuolloin THL arvioi, että noin 18 % ikäihmisistä asuu liian paljon resursoidussa palvelussa. Ympärivuorokautisen palveluasumisen kriteerit ovat tiukentuneet siitä paljon ja tällä aikavälillä myös monet ikäihmiset ovat kuolleet. Vanhentuneella arviolla ei voi johtaa nykytilannetta. Valtakunnallisesti myös RAI mittarin yhteenvedon suhteen on oltava varovainen. Arviointi on subjektiivista ja heterogeenista. Siitä puuttuu usein myös omaisten näkemys. Heillä on ennen viranomaisyhteyksiä paras tieto ja kokemus läheisensä toimintakyvystä. Ikäihmisen, asiakkaan henkinen vointi ja selviytymisen ongelmat (mm. turvattomuus, oman kodin tunnistaminen) eivät tule sen perusteella esiin kunnolla yksilötasolla ja palvelun/hoivapaikan saanti estyy sen johdosta. Ja kaiken lisäksi muistisairaalta ja harhaiselta asiakkaalta itseltään kysytään, mitä hän haluaa jne., vaikka hän ei mitenkään pysty tekemään itselleen suotuisia päätöksiä.

Valiokunta haluaa tuoda esiin käsityksensä ikäihmisten hoidon/palvelun olevan yleisesti hyvällä tasolla, kun sen piiriin on päässyt. Hoidon piiriin pääsemistä edeltävä vaihe on monesti erittäin raskasta ikäihmisille ja heidän läheisille. Se teettää paljon työtä myös Pirhan henkilökunnalle ja syö resursseja.

3. Valiokunta haluaa kiinnittää huomiota vammaisten henkilöiden oikeuksiin asumismuodosta puhuttaessa. Hyvinvointialueen tulee kunnioittaa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan vammaisyleissopimuksen artikloja asumismuotoa valittaessa. Ketään ei saa siirtää oman tahtonsa vastaisesti heikommin resursoituun asumismuotoon. Yhteisöllisen asumisen kehittämisen haasteena on samalla kehittää tuetun asumisen palvelua. Se ei saa jäädä omaisten hoitamaksi kuten tosiasiasa tällä hetkellä paljon näin tapahtuu.
4. Ikäihmisten hoidon tarve ja ikäihmisten lukumäärän kasvu tulee huomioida palvelun muotoja arvioitaessa. Ilman tarvearviointia ei voida siirtyä etäpalveluun. Sen tulee olla myös vapaaehtoista.

II Edistämme henkilöstön hyvinvointia

1. Henkilöstön osallisuus ja kuuleminen ovat avainkysymyksiä, kun tavoitellaan sairaslomien vähentämistä, työssä jaksamista ja viihtymistä, hyvää työilmapiiriä. Henkilökunnan osaamista ei saada täysimääräisesti esille, jos näihin kysymyksiin ei kiinnitetä riittävästi huomiota, etenkin yleisessä johtamisessa sekä työyhteisöjen esihenkilötyössä. Ehdotamme konkreettisempien mittarien asettamista kaikkiin henkilöstötavoitteisiin.

Valiokunta korostaa, että henkilökunnan arvostukseen tulee panostaa merkittävästi enemmän jatkossa. Yleisen keskustelun ja saatujen viestien perusteella toteamme, että melko laajalti on nyt esillä ajatusta, että hyvinvointialueen johto ei arvosta henkilökuntaa, eikä luota heidän ammattitaitoon tai arvosta sitä.

2. Tavoite-ehdotuksessa sairauspoissaolojen määrä / työssä oleva henkilöstö esitetään vähenevän 3 % verrattuna vuoteen 2024. Vuoden 2024 tilanteen mukaan tämä tarkoittaisi keskimäärin alle yhden vuorokauden sairauspoissaolojen vähennystä / työntekijä. Valiokunnan mielestä tavoitteeksi tulee asettaa ainakin 10 % vähennys, jotta se motivoisi johtoa, esihenkilöitä ja työntekijöitä yhdessä kehittämään työoloja, johtamista ja henkilöstön kuulemistä ja osallisuutta. Henkilöstön työterveyspalveluiden heikentäminen ei myöskään tue sairauspoissaolojen vähentämistä.
3. Osaava henkilöstö omaa myös vahvan pohjan kehittää hyvinvointialueen toimintoja ja vaikuttaa sitä kautta myönteisesti myös kustannuksiin, mikäli sille annetaan siihen mahdollisuus hyvällä johtamisella. Tämän ilmapiirin luominen on hyvinvointialueen johdon tehtävä. Valiokunta korostaa päättäväisiä ja välttämättömiä toimia tämän osalta.
4. Henkilöstökysymyksissä puhutaan paljon pito- ja vetovoimasta. Vuorineuvos Kari Neilimo toteaa keväällä ilmestyneessä uutuuskirjassaan, että henkilökunta tarvitsee myös innostavan idean ja näkymän, lumovoiman, työtänsä ohjaamaan. Pelkkä kustannusten leikkaaminen ei ole hänen mukaansa siihen riittävää. Kuinka luoda ja pitää yllä tällainen lumovoima henkilöstölle Pirkanmaan hyvinvointialueen tehtävien hoitamiseen?

III Kehitämme yhteistyössä hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja luottamusta

1. Hyvinvointialueen aloituksen rahoituksen alijäämän liian tiukka kattamisvelvollisuus on aiheuttanut ongelmia ikäihmisten tarpeiden mukaisten palveluiden järjestämisessä. Tämä

kuormittaa omassa kodissa asuvia ikäihmisiä, jotka eivät enää tunnista kotiansa ja tuntevat olonsa turvattomaksi. Tilanne aiheuttaa paljon huolta omaisille ja voi vaikuttaa myös heidän omassa työssään toimimiseen ja jaksamiseen. Liian vähän tunnistetaan asian vaikuttavuutta palvelujärjestelmän ongelmille kuten ikäihmisten ohjautuminen sairaalan ja lähisairaaloiden vuodeosastoille. Tilanne kuormittaa myös henkilökuntaa ja heidän jaksamista. Henkilökunta ei pysty tekemään ammatillista hoitotyötänsä, kun potilaat eivät tarvitse hoitoa vaan hoivaa. Heitä pidetään tarpeeseen nähden väärässä paikassa. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä tulee myös merkittävästi kalliimmaksi verrattuna ikäihmisen tarvitseman ympärivuorokautisen hoivan paikkaan.

Toiminnallisista tavoitteista

Strateginen ohjaus ja järjestäminen

1. Poliittisten päätöksentekijöiden parempi osallistuminen. On tärkeää, että aluevaltuustolle palautetaan keskeinen päätöksentekorooli, lisätään avoimuutta poliittisessa päätöksenteossa, keskustelussa ja valmistelussa.

Hyvinvointialuelain 29§:n edellyttää asukkaiden kuulemista ja huomioimista heitä itseä koskevien asioiden valmistelussa. Tässä asiassa hyvinvointialueemme tarvitsee myös parantamista. Aluevaltuusto vastaa lain pykälän toimeenpanosta.

Yhteistyön lisääminen eri sidosryhmien kanssa on tärkeä tavoite, jota valiokunta kannattaa. Kuntien kanssa on välttämätöntä käynnistää keskustelut tonttivarautumisesta ja rakentamisesta, jotta pystymme vastaamaan erityisryhmien asumispalveluiden tarpeeseen pitkällä aikavälillä.

2. Valiokunta haluaa kiinnittää huomiota ostopalvelukumppanien piirissä tapahtuneeseen merkittävään keskittymiseen. Muutamat isot sotejätit toimivat kaikissa sosiaali- ja terveystaluuissa. Niiden neuvotteluvoima on erittäin suuri kaikilla hyvinvointialueilla, myös Pirkanmaalla. Kyseiset sotejätit ovat kansainvälisten pääomasijoittajataustaisten yritysten omistamia. Kilpailu- ja kuluttajaviraston keväällä 2024 julkistaman selvityksen mukaan keskittyminen nostaa hintoja, jopa 10 prosenttia. Samat jätit hallitsevat myös työterveyshuoltoa ja yksityisiä lääkäriasemia. Emme tunnista näihin yrityksiin liittyen myöskään veroeurojemme pysymistä kansantaloutemme kierrossa. Ne vaikuttavat myös alueemme taloudelliseen toimintakykyyn kansainvälisten hankintaketjuiensa kautta.

Emme tunnista myöskään kaikkia näitä vaikutuksia mm. huoltovarmuuteen pienten apteekkien aseman heikentymisen kautta.

Pirkanmaan hyvinvointialue voi kiinnittää asiantilaan huomiota etenkin järjestämisen keinoin. Hyvinvointialue voi suosia asiakkaiden/palveluiden käyttäjien valintaan perustuvia tapoja. Tällä tavoin voidaan vaikuttaa paremmin yhteiskuntavastuun toteutumiseen sekä palveluiden laatuun. Palvelun järjestäjä pystyy harvemmin vaikuttamaan laadukkaan asukaskokemuksen syntymiseen. Siksi valtaa valinnassa antaa asiakkaille/palvelun käyttäjille, jotka tuntevat suoraan arjessa palveluittensa laadun. Hyvinvointialue pystyy asiakasvalintamalleissa vaikuttamaan palvelun hintaan.

Oma kysymyksenä on kuinka hankinnoissa voidaan ehkäistä lisäkeskittymistä. Pienet ja järjestötaustaiset yritykset ovat olleet vaikeuksissa isojen jättien puristuksissa, erityisesti hankinnoissa. Esimerkkinä syksyn 2024 ikäihmisten palveluasumisen kilpailutus. Valiokunta kysyy mitä tavoitteeksi kirjattu ilmaisu tarkoittaa pienten yritysten ja järjestötaustaisten yritysten osalta?

3. Avopalveluiden tavoitteissa kiinnitetään huomiota monipalveluasiakkaiden palveluiden jatkuvuuteen. Valiokuntamme haluaa kiinnittää huomiota kaikkien monipalveluasiakkaiden tunnistamiseen. Se on tärkeätä ja keskeistä kaikilla palvelulinjoilla, myös sosiaalipalveluissa. Valiokunta pitää omalääkärijärjestelmää välttämättömänä perusterveydenhuollossa.

Hoidon jatkuvuus on tärkeä tavoite hoidon laadun kehittämisessä ja kustannusten hillinnässä. Hoitoa suunniteltaessa tulee huomioida potilaan/asiakkaan ja tämän omaisten näkemykset.

4. Ikäihmisten palveluiden strategisissa tavoitteista ennaltaehkäisyn tavoitteet puuttuvat kokonaan. Valiokunta pitää asiantilaa merkittävänä puutteena. Valiokunnan mielestä ikäihmisten toimintakyvyn tukeminen vaatii tehokkaita, tutkitusti vaikuttavia ja kustannusvaikuttavia interventioita. Pelkkä neuvonta ja ohjaus ei riitä.

THL:n tuoreessa tutkimuksessa todettiin toiminnallinen ohjaus pelkkää ohjausta vaikuttavammaksi. Ennaltaehkäisyn suurimmat vaikutukset saadaan aikaan niiden ikäihmisten kohdalla, jotka eivät vielä tarvitse mitään hyvinvointialueen palveluita.

Valiokunta kehottaa hyvinvointialuetta ja pirkanmaalaisia kuntia kehittämään yhdessä ja yhteistyössä toimintamalleja ennaltaehkäiseviin toimiin. Kummatkin tahot hyötyvät myös taloudellisesti hyvinvointikertomien saavuttamisesta tai ylittämisestä. Samalla on oletettavaa, että palveluiden aloittamisajankohta siirtyy edes jonkin verran.

5. Talousarviotavoitteissa asetetaan järjestyhteistyön varaan talousarviotavoitteita, vaikka sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustuksia on vähennetty tällä hallituskaudella kolmasosalla, noin 140 miljoonalla eurolla. Valiokunta kehottaa Pirkanmaan hyvinvointialueen johtoa vaikuttamaan maan hallitukseen jo etukäteen ennen hallituksen vuoden 2026 talousarvioneuvotteluita, jotta esitettyä 100 miljoonan euron, tai mahdollista vähäisempää, lisäleikkausta järjestöavustuksiin ei toteuteta.

Järjestöt tulee ottaa mukaan hyvinvointialueen palveluiden kehittämiseen, niillä on huomattava asiantuntemus ja mahdollisuus tukea hyvinvointialueen toimintaa.

6. Valiokunta kysyy, kuinka yhteiset tukipalvelut voisivat auttaa lääkäreitä, sosiaalityöntekijöitä yms. avustavien tehtävien hoitamisessa. On tärkeätä saada lääkäreille ja sosiaalityöntekijöille enemmän aikaa varsinaiseen asiakas- ja potilastyöhön.

Sairaalapalvelut

1. Valiokunta pitää Acutan toiminnan helpottamista perusteltuna. Pirkanmaan hyvinvointialueella tulisi lisätä laajennettuja kiirevastaanottoja Acutan toiminnan tukemiseksi.

Lapset, nuoret, perheet ja työikäiset

1. Valiokunta katsoo, että lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja muiden lapsiperheiden sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärä tulee laskea lainmukaiseen maksimiin ehdottomana vähimmäisvaatimuksena. Vaikuttava ja tuloksellinen sosiaalityö edellyttää kohtuullista asiakasmäärää kaikessa lapsiperheiden sosiaalityössä.

Valiokunta katsoo, että oleellista sijoitusten määrän vähentämisessä on varhainen tuki perheille (myös taloudellinen tuki!) sekä toimivat mielenterveys- ja päihdepalvelut vanhemmille.

Sosiaalityöntekijöiden hyvinvointi ehkäisisi työntekijöiden vaihtuvuutta mikä on suurta

tällä hetkellä ja lisää kustannuksia ja heikentää perheiden saamien palveluiden laatua ja jatkuvuutta.

Valiokunta toteaa, että vakavat ero- ja huoltoriidat ovat kasvussa ja niiden ehkäisyyn kannattaa panostaa, niillä on vaikutusta pitkälle lasten aikuisuuteen saakka.

Sosiaali- ja terveystalvelujen yhteiset

1. Miten huolehditaan vaikuttavuudesta asiakkaiden etäasiointimahdollisuuksien lisäämisessä? Kuinka sitä seurataan? Valiokunta haluaa näiden keinojen konkretisoimista.

Pelastustalvelut

1. Valiokunta esittää, että ambulanssirallin vähentäminen asiakkaiden, erityisesti ikäihmisten, kohdalla otetaan keskeiseksi tavoitteeksi. Valiokunta esittää selkeiden keinojen nimeämistä ja esittämistä? On tärkeätä saada potilaana/asiakkaana olevat ihmiset pois vääristä paikoista.

Tehtäväalueen yhteistyötä lisätään ja vaikuttavuutta parannetaan sote- palvelutuotannon kanssa. Sosiaali- ja terveystoimen päivystyksellisten palveluiden edistäminen / kehittäminen ja ohjeistus palveluntuottajille on tärkeätä, jotta turhilta kuljetuksilta vältytään.

Tukipalvelut

1. Terveystenhuollon uusi yhtenäinen Omni360-järjestelmä on otettu käyttöön erikoissairaanhoidossa ja perusterveydenhuollossa. Tämä tehostaa toimintaa ja parantaa tiedonkulkua.

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunnan puolesta,

Mauri Jussila, puheenjohtaja

Markku Virkamäki, 1. varapuheenjohtaja

Anita Huhtala, 2. varapuheenjohtaja